

“YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE” DERS KİTAPLARINDA ALIŞTIRMA YÖNERGELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ*

*Bayram ÖZBAL, Ayten GENÇ***

Öz: Yabancı dil öğretimi ders kitaplarında öğrencilere alıştırmalar yoluyla hedef davranışlar kazandırılmaya çalışılır. Alıştırmalardan istenilen çıktılar elde edilmesi, öğrencilerin yönergeleri doğru anlamasına bağlıdır. Bu nedenle alıştırmaya yönergelerinin betimlenmesi, detaylı incelenmesi ve ilgili alanyazın ışığında yorumlanarak karşılaştırılması önemlidir. Bu amaçla *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe*, *Yedi İklim Türkçe*, *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* ve *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* setlerinin temel seviye (A1-A2) ders ve çalışma kitaplarından doküman incelemesi yoluyla veriler toplanmış ve tümevarımsal içerik analiziyle değerlendirilmiştir. Elde edilen verilerin gruplandırılması işleminin ardından alıştırmaya yönergeleri ölçeği geliştirilmiştir. Bu ölçek; alıştırmalarda fazla yönerge kullanımı, eksik yönerge kullanımı, yönerge-alıştırma uyumsuzluğu, yönergeler arası kip uyumsuzluğu, yönergede yanlış bağlaç kullanımı, yönergede ifade hataları ve yönergede yazım yanlışı maddelerini kapsamaktadır. İncelenen kitapların alıştırmaya yönergelerinde özellikle uzun-kısa yönerge, tematik başlık ve sembol kullanımı ile kavram birlikteliği açısından farklılıklar tespit edilmiştir. Alıştırmaya yönergelerinde uzun cümleler kullanılan *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* ve *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* kitaplarında en çok ifade hataları yapıldığı tespit edilmiştir. Kısa cümlelerle oluşturulan alıştırmaya yönergelerinin bulunduğu *Yedi İklim Türkçe* ve *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* setlerinde ise daha çok yönerge alıştırma uyumsuzluğu, eksik ve fazla yönerge kullanımı hataları bulunmuştur. Bu çalışma sonuçları, yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarının geliştirilmesinde alıştırma yönergeleriyle ilgili ayrıca çalışılması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Alıştırmalar, Yönergeler.

An Evaluation of Exercise Instructions in “Turkish as a Foreign Language” Textbooks

Abstract: Foreign language education textbooks endeavor to make students gain target behaviors through exercises. Obtaining the desired outputs from the exercises depends on the students’ correct understanding of the instructions.

* Makale Geliş ve Kabul Tarihleri: 08.04.2019 - 11.12.2019

Bu çalışma, Bayram Özbal tarafından Prof. Dr. Ayten Genç danışmanlığında hazırlanan “Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitaplarında Alıştırmaların İncelenmesi: A1-A2 Düzeyi” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., Milli Eğitim Bakanlığı. ozbalbayram@hotmail.com,

ORCID: 0000-0001-2345-6789.

Prof.Dr. Ayten Genç, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Alman Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara, Türkiye. dogu@hacettepe.edu.tr,

ORCID: 0000-0001-6852-9961.

Therefore, it is important to describe the exercise instructions, to examine them in detail and to do comparisons by interpreting them within the context of the relevant field literature. For this purpose, data was gathered through document analysis from the basic level (A1-A2) of the teaching sets of *Istanbul Turkish for Foreigners*, *Yedi İklim Turkish*, *Gazi Turkish for Foreigners*, *Yeni Hitit Turkish for Foreigners* textbooks and workbooks and it was evaluated by the *inductive content analysis*. After grouping the obtained data, the exercise instructions scale was developed. This scale includes the over-use of instructions in the exercises, the use of incomplete instructions, the mismatch of instructions-exercises, the mismatch between tenses, the use of incorrect conjunction in instruction, the errors of expression in instruction and the spelling errors in instruction. In the exercise instructions of the textbooks examined, differences were found especially in terms of long-short instruction, thematic title, symbol usage and concept coexistence. According to the findings, most expression errors were done in the *Istanbul Turkish for Foreigners* and the *Gazi Turkish for Foreigners* textbooks that used long sentences in the exercise instructions. On the other hand, in the *Yedi İklim Turkish* and the *Yeni Hitit Turkish for Foreigners* set of books where exercise instructions are given with short sentences, mostly mismatch of instruction exercise, usage of missing and excessive instruction errors were found. The results of this study show that further study should be done on exercise instructions in the development of Turkish textbooks as a foreign language.

Keywords: Teaching Turkish as a Foreign Language, Exercises, Instructions.

Giriş

Öğretim programlarına uygun olarak hazırlanan ders ve çalışma kitapları, yabancı dil öğrenme-öğretme sürecinde temel başvuru kaynakları arasında yer almaktadır. Ders ve çalışma kitaplarında öğretim programlarında belirlenen hedeflere uygun hazırlanan öğrenme içeriği diğer bir ifadeyle konular, üniteler hâlinde düzenlenerek sunulur. Ünitelerde öğrenci davranışlarına dönük olarak belirlenen kazanımlar, öğrencilere alıştırmalar yoluyla kazandırılmaya çalışılır. Bu yönüyle öğrenme-öğretme süreci, Kılıç ve Seven'e (2008, s. 29) göre öğretim programlarının en can alıcı yeridir çünkü öğrenme-öğretme sürecinde alıştırmaların yapılmasıyla hedef davranışların kazanılması mümkün olmaktadır.

Yabancı dil öğretiminde kullanılan hemen hemen her ders kitabında bilgi ve becerilerin kazandırılması ve öğretilenlerin-öğrenilenlerin başka bir bağlamda tekrar edilerek pekiştirilmesi amacıyla geliştirilen alıştırmalara yer verilir. Alıştırmalar, öğretim sürecinin her aşamasında kullanılır. Örneğin; dersin giriş bölümünde dikkat çekmek, ilgi uyandırmak, bir önceki konuyu tekrar etmek, öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerini tespit etmek, ön koşul öğrenmelerini sağlamak; dersin geliştirme bölümünde öğrenme içeriğini aktarma, genişletme ve kavratma; dersin sonuç bölümünde ise öğrencilerin kazanımlara erişim düzeyini tespit etme, tekrar, pekiştirme, uygulama ve özetleme aracı olarak kullanılır.

Öğrenme-öğretme sürecinde yapılan tüm alıştırmaların temel amacı, öğrencilerin öğrendikleri yabancı dildeki öğrenme düzeylerini en üst düzeye çıkarmaktır. Öğretimden istenilen verimliliği elde etmek sadece öğrenme içeriğinin öğrencilere aktarımı yoluyla gerçekleşmez. Yabancı dil olarak Türkçenin etkili öğretimini sağlamak için öğrencilere öğrenme içeriklerini uygun alıştırmalar yoluyla sunarak uygulama fırsatı verilmelidir. Uygulama sonucunda ise edinilen kazanımları kullanabilecekleri üretime yönelik alıştırmalar sunulmalıdır. Bu nedenle gerek alıştırma gerekse üretim aşamasında nitelikli alıştırmalar kullanmak, öğrenme-öğretme sürecinin verimliliğine katkı sağlar. Bu verimliliği sağlamanın temel yolu da alıştırma yönergelerinin alıştırmaların içeriğine uygun olarak hazırlanmasına bağlıdır. Yönergeler, öğrencilere alıştırmada ne yapacakları konusunda rehberlik ederler. Bu nedenle yönergenin verilmiş şekli, öğrencilere kolaylık sağlaması ve yol göstermesi açısından önemlidir. Yönergelerin konumu, yönergeler arasındaki tutarlılık, yönergenin alıştırma içeriğine uygunluğu gibi özellikler, ders kitaplarının etkinliğini ve işlevselliğini arttıran unsurlar olarak sıralanabilir.

Alıştırmalar

Yabancı dil öğreniminin ve öğretiminin merkezinde bulunan alıştırmalar, Dorner’a (2010, s. 345) göre öğrenme içeriğinin ele alınmasında bilgi ve becerilerin öğrenilmesine ve kullanılmasına hizmet eden bir çalışma biçimidir. Alıştırmalar, “aynı veya benzer içeriği öğrenme ve üretken olarak kullanmak amacıyla tekrar tekrar yapılan öğrenme işi” (Storch, 1998, s. 198), “aktif ve hedef odaklı bir faaliyet” (Kieweg, 2006, s. 2), “bilginin tekrar yoluyla öğrenilmesi ve alışkanlık hâline getirilmesi” (Gözütok, 2017, s. 231) olarak tanımlanmaktadır. Bär (2016, s. 10) ise alıştırmaları “öğrencilere dilsel, iletişimsel veya bir amaca yönelik görevi çözmeye yardım eden etkinlikler bütünü” olarak tanımlamaktadır. *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*’nde ise alıştırmalar: “Herhangi bir konuda, otomatik olarak doğru ve hızlı başarı sağlama amacı güden, bir öğretim tekniği; öğrenmede, ilkeleri uygulama ve beceri sağlama için yapılan çalışma, bu amaçla saptanan ödev veya sorun; öğrenmeyi pekiştirme veya alışkanlık haline getirmek amacı ile bir eylemi veya etkinliği yinleme, uygulama, çalıştırma” olarak tanımlanmıştır (Öncül, 2000, s. 36). Bakırcıoğlu (2016, s. 47) tarafından hazırlanan *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*’nde ise alıştırma kavramının “Herhangi bir tepkiyi ya da davranışı daha iyi duruma getirip köklü kılmak için uygulamaya konulması istenen çalışma; mümares, egzersiz, pratik; öğrencilerin, öğrendiklerini yeni durumlara uygulamalarına olanak vermek amacıyla düzenlenen çalışma ve yinelemeler” olmak üzere iki farklı şekilde tanımlandığı görülmektedir. Yukarıda yer verilen tanımlardan yola çıkılarak alıştırmalar, yabancı dil öğrenme-öğretme sürecinde belirlenen kazanımlara ulaşmak üzere gerek ders içinde gerekse ders dışında farklı amaçlar için (ön hazırlık, tekrar, pekiştirme, uygulama vb.) kullanılan, farklı çalışma biçimlerinde uygulanabilen

(bireysel, eşli çalışma, grup çalışması vb.) ve dil bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla yapılan çalışmaların toplamı olarak tanımlanabilir.

Alıştırma Yönergeleri

Bertocchini ve Costanzo'ya (2014) göre alıştırılmaları tamamlayan *yönerge*, *içerik* ve *işlem* olmak üzere üç yapısal özellik bulunmaktadır (akt. Güneş, 2017, s. 107). *Yönerge*, her alıştırmanın başında verilen açıklama içeren cümledir. Bu açıklamalar yoluyla alıştırılmada yapılacak iş ve işlemler açık ve net bir şekilde öğrencilere aktarılır. *İçerik*, alıştırmanın amacına uygun şekilde düzenlendiği aşamadır. Alıştırmanın içeriği; metin, soru, resim, kelime, tablo vb. birçok öğeden oluşabilir. Örneğin; kelime-resim eşleştirme alıştırmasında içerik, resimler ve kelimelerden oluşur. *İşlem*, alıştırma yönergesine uygun olarak içerik üzerinde eşleştirme, tamamlama, işaretleme vb. iş ve işlemlerin yapıldığı uygulama aşamasıdır. Alıştırılmaların nasıl yapılacağı ve öğrencilerden beklenen görev(ler), yönergeler yoluyla öğrencilere aktarılır. Alıştırma yönergeleri genellikle hemen alıştırma öncesinde konumlandırılır. Ancak alıştırma, bir metin türünden sonra yapılacak ise metinden önce de yönergeye yer verilebilir. Örneğin; *okuyalım, tamamlayalım, dolduralım...* Alıştırma yönergelerinin yazımında göz önünde bulundurulması gereken bazı kurallar bulunmaktadır. Ancak bu kurallara geçmeden önce yönergenin içinde barındırdığı bazı bileşenleri açıklamak yerinde olabilir (Thornbury, 2006, s. 106):

- *Geçiş*: Alıştırılmalar arası geçişleri içerir. Genellikle birden çok aşama ve görev içeren alıştırma yönergelerinde görülür. *Tamamlayalım, konuşalım* şeklinde verilen alıştırma yönergesinde öğrencilerden önce verilen diyalogu tamamlaması, daha sonra da diyalogu eşli olarak selendirmesi alıştırma yönergelerindeki *geçişe* örnek olarak verilebilir.
- *Kısa bir özet*: Alıştırmanın yapılış amacını içerir. Örneğin: *-lı, -sız ve -lık eklerinin isim, sıfat ve zarf yapma işlevini tekrar edelim*.
- *Organizasyon*: Alıştırmanın bireysel, eşli veya grup olarak mı yapılacağı bilgisini içerir.
- *İşlem*: Öğrencilerin alıştırılmada ne tür bir işlem yapacağı bilgisini içerir. Eşleştirme, boşluk doldurma, doğru-yanlış işaretleme vb.
- *Yöntem*: Alıştırmanın türünü ifade eder. *Konuşalım, yazalım, dinleyelim* vb.
- *Sonuç*: Alıştırma tamamlandıktan sonra elde edilecek kazanımı içerir. Tamamlanmış liste, taslak; tamamlanan diyalogun uygulanması, alıştırma sonuçlarının paylaşılması vb.
- *Strateji*: Alıştırmanın yapılışını kolaylaştıracak bilgileri içerir. Seçici, kapsamlı dinleme/okuma vb.
- *Zamanlama*: Alıştırmanın yapılış süresi ve yapılış aşamalarını içerir. *Dinleyelim ve tamamlayalım* gibi.

Yönergeler, yukarıda belirtilen tüm bileşenlerin hepsine sahip olmayabilir ancak her yönerge bu özelliklerden bir veya birkaçına sahiptir. Bu bileşenlerin yanı sıra diğer önemli bir nokta da yönergelerin nasıl olması gerektiği konusudur. Alıştırmanın yukarıda değinilen basamaklara göre yapılmasının ilk adımı, yönergenin öğrenciler tarafından doğru şekilde anlaşılmasıdır. Yönergenin istenilen şekilde anlaşılması durumu, öğrencilerin zamanını ve enerjisini boşuna harcaması veya yanlış öğrenme çıktıları gibi istenilmeyen durumlara sebep olabilir. Diğer bir ifadeyle öğrencilerin içeriği yanlış anlaması, alıştırma üzerinde yanlış işlem yapmasına ve alıştırmanın hedefinden sapmasına neden olur. Bu nedenle alıştırma yönergelerinin yazımında göz önünde bulundurulması gereken bazı kurallar bulunmaktadır. Grotjahn ve Kleppin (2015, s. 70) yönergelerin aşağıda belirtildiği gibi yazılması gerektiğine dikkat çekmektedir:

- *Açık olmalıdır.* Yönergeler yanlış anlaşılmaya fırsat vermemelidir. Her öğrencinin yönergeyi aynı şekilde anlaması sağlanmalıdır.
- *Gerekli tüm açıklamaları içermelidir.* Yönergede, alıştırma sürecinde öğrencilerin ihtiyaç duyacağı bilgilere eksiksiz olarak yer vermeli; ihtiyaç duymayacağı bilgilere yer verilmemelidir.
- *Mümkün olduğunca kısa ve öz olmalıdır.* “Aşağıdaki soruları metne göre cevaplandırınız.” şeklindeki uzun yönergelerin yerine “Okuyalım ve cevaplayalım.” veya “Cevaplayalım.” şeklinde kısa yönergeler tercih edilmelidir.
- *Kolay anlaşılmalıdır.* Yönergeler öğrencilerin seviyesine uygun olarak yazılmalıdır. Temel seviyede Türkçe öğrenen öğrencilerin seviyesinin üzerinde karmaşık cümle yapıları kullanılmamalıdır. Temel düzeyde basit cümlelerin kullanılması yönergelerin öğrenciler tarafından daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir.
- *Standartlaştırılmalıdır.* Aynı tür alışımlar için aynı yönergelerin tercih edilmesiyle yönergeler arasında bir bütünlük ve standart sağlanabilir.

Alıştırma yönergeleriyle ilgili diğer bir önemli nokta da yönergelerin öğrencilere nasıl aktarılacağıdır. Yönergeler, öğretilen dil yoluyla öğrencilere açıklanmalıdır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders ve alıştırma kitaplarında yönergelerde mecbur kalmadıkça Türkçeden farklı bir dil kullanılmamalıdır. Yönergeleri aktarırken öğretmenlerin ayrıca sınıf kontrolünü sağlamak, beden dilini kullanmak, öğrencilerle göz teması kurmak ve ses tonunu etkili kullanmak gibi önemli görevleri de bulunmaktadır. Ur (1996, ss. 16-17) etkili yönerge verme ve açıklama konusunda öğretmenlere bazı önerilerde bulunmaktadır:

- *Hazırlayın:* Alıştırmanın, öğrencilerin seviyesine göre nasıl açıklanacağına, hangi yönergelerin kullanılacağına karar verilmelidir. Öğretmen, alışımların uygulanmasında kullanılacak malzemeleri hazır bulundurmalıdır.
- *Tüm sınıfın dikkatini topladığınızdan emin olun:* Alışımları açıklarken tüm öğrencilerin öğretmeni dinlemesi alıştırmaya başlamadan önce

önemlidir. Aksi takdirde alıştırma yönergesini tam olarak anlamayan veya öğretmenin söylediklerinin bir kısmını kaçıran öğrenciler alıştırmaları yaparken zorlanacaktır.

- *Yönergeyi birden fazla tekrar edin:* Öğrencilerin ilgisi sık sık dağıldığından alıştırma yönergeleri tekrar edilmeli ve gerekirse kısaca tahtaya yazılmalıdır.
- *Kısa ve öz olun:* Alıştırma yönergeleri açık ve net bir şekilde verilmelidir. Scrivener (2005, s. 90) bu aşamada kısa cümleler kullanılması gerektiğini vurgular. Her önemli açıklama için bir cümle kullanılmalıdır. Özellikle açık ve belli olan şeylerin öğrencilere söylenmesinden kaçınılmalıdır. Örneğin: “Şimdi size bir kâğıt dağıtıyorum” gibi. Öğrencilere yönerge verirken sadece ihtiyacı olan bilgiler verilmelidir. “Alıştırma bitince şunu yapacağız.” gibi öğrencinin bu aşamada ihtiyacı olmayacak bilgilerin aktarımından uzak durulmalıdır.
- *Örneklendirin:* Karmaşık olan alıştırmalarda öğrencilerin yapması gerekenler, örnekler veya çeşitli görseller kullanılarak açıklanmalıdır. Bu gibi alıştırma türlerinde alıştırmaya geçilmeden önce sınıftan bir öğrenciyle veya sınıfla birlikte örnek yapılmalıdır. Scrivener’e (2005, s. 91) göre yönerge verirken açıklama yapmak yerine mümkün olduğunca gösterme tekniği kullanılmalıdır.
- *Geri bildirim alın:* Gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra öğrencilere açıklamaları anlayıp anlamadıkları sorulmalıdır. Benzer şekilde öğrencilere alıştırma yönergesi hakkında soru sormaları için zaman verilebilir. Gerekirse seçilen bir öğrenciden yönergeyi anladığı şekliyle tekrar etmesi istenebilir.

Linse (2005, s. 142) ise yönergelerin kolay anlaşılabilir olması ve bir örnek yoluyla açıklanması gerektiğine vurgu yaparak aşağıda verilen soruların yönergeleri hazırlamada birer ölçüt olabileceğine dikkat çekmektedir.

- Yönergeler kısa cümlelerle ifade edilmiş midir?
- Yönergeler öğrencilerin okuma seviyelerine uygun mudur veya seviyelerinin altında mıdır?
- Öğrencilerin neyi hangi sırada yapacağı belli midir?
- Yönerge tüm gerekli bilgileri içermekte midir?
- Yönergede kullanılan kelimeler öğrencilerin yaş ve seviyelerine uygun mudur?

Yönergeler, öğrencilere alıştırmaların nasıl yapılacağı konusunda yol gösterici bilgileri içerir. Yol gösterme işlemi, en kısa yoldan en az kelime kullanımı yoluyla öğrencileri hedefe ulaştırmalıdır. Yönergelerin birden çok ifade içerdiği veya karmaşık olduğu düşünülen durumlarda yönergeler, kısa cümlelerle öğrencilere aktarılabilir. Bu gibi durumlarda öğrencilerin yönergeyi anlayıp anlamadığı kontrol edilebilir veya yanlış anlaşılmanın önüne geçebilmek için yönerge bir öğrenciye açıklattırılabilir.

Yöntem

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders ve çalışma kitaplarında alıştırma yönergelerinin betimlenmesi ve detaylı olarak alanyazın desteğiyle incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışma, kuramsal analitik araştırma olarak desenlenmiştir. Kuramsal analitik araştırma, mevcut durumun belirlenmesi ve analiz edilmesine yönelik bir araştırma desendir. Bu nedenle araştırma, nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmalarda araştırmacı verileri düzenler, tasnif eder, sentezler, örüntüler çıkarır ve bu işlemler sonucunda kavramlara ulaşır ve bulguları raporlaştırır (Gürbüz ve Şahin, 2017, s. 431). Bu bağlamda yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında kullanılan temel seviye (A1-A2) için hazırlanmış öğretim setlerinde yer alan kitaplardaki alıştırma yönergelerinin betimlenmesi, detaylı olarak incelenmesi ve alanyazın ışığında yorumlanarak karşılaştırılması ve çözümleyici analize ulaşılması için nitel veri toplama yöntemlerinden *doküman incelemesi* yöntemi kullanılmıştır. *Doküman incelemesi*, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı ve görsel materyallerin analizidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189). Bu nedenle doküman incelemesinin bu çalışmanın doğasına uygun bir veri toplama yöntemi olduğu söylenebilir.

Veri Kaynakları

Araştırmanın veri kaynaklarını temel seviye (A1-A2) yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanmış aşağıda belirtilen ders ve çalışma kitapları oluşturmaktadır.

- İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders ve Çalışma Kitapları
- Yedi İklim Türkçe A1-A2 Ders ve Çalışma Kitapları
- Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders ve Çalışma Kitapları
- Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders ve Çalışma Kitapları

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada nitel veri analiz yöntemlerinden biri olan *içerik analizi* yaklaşımı esas alınmıştır. İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak için derin bir işleme tabi tutmaktır. Bu amaçla toplanan veriler önce tanımlanır/kavramsallaştırılır daha sonra da birbirine benzeyen veriler, belirli kavramlar ve temalar altında bir araya getirilerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 242). Bu bağlamda alıştırma yönergeleri; uzun/kısa cümle kullanımı, kullanılan kip, tematik başlık kullanımı, örnek kullanımı ve kavram birlikteliği temaları altında özelden genele doğru tümevarım yaklaşımıyla incelenmiştir. Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirme sonucunda hatalı olan yönergeler tespit edilmiş ve tespit edilen hataların ortak özelliklerinden yararlanılarak yönerge yanlışları isimlendirilerek gruplandırılmıştır. Bu gruplandırmaya dayalı geliştirilen ölçek, aşağıda verilmiştir:

- Fazla yönerge kullanımı,
- Eksik yönerge kullanımı,
- Alıştırma-yönerge uyumsuzluğu,
- Yönergeler arası kip uyumsuzluğu,
- Yönergede yanlış bağlaç kullanımı,
- Yönergede ifade hataları,
- Yönergede yazım yanlışları.

Hata türleri içeriği açıklanmış ve öğretim setlerinden herhangi birinden alınan alıştırmayla örneklendirilmiştir. Araştırmacı tarafından alıştırmaya yönergelerinden elde edilen verilerin doğrulanmasında uzman görüşüne başvurulmuştur. Elde edilen verilerin doğrulanmasında ve karşılaştırılmasında Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen aşağıdaki güvenilirlik formülü uygulanmıştır.

Güvenirlik= Görüş Birliği/Görüş Ayrılığı + Görüş Ayrılığı X 100

Alanyazında yukarıda yer alan güvenilirlik formülü ile elde edilen sonucun en az %70 olması, güvenilirliğin sağlanabileceği anlamına gelmektedir (Miles ve Huberman 1994'ten akt. Cavkaytar, 2009). Çalışmanın güvenilirliğinde tez danışmanı, alandan bir uzman ve araştırmacı yer almıştır ve güvenilirlik hesaplaması yukarıdaki formüle göre % 95 olarak belirlenmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın veri kaynaklarını oluşturan öğretim setleri, alıştırmaya yönergeleri açısından incelendiğinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe setindeki alıştırmaya yönergeleri, istek kipiyle oluşturulmuştur. Yönergelerdeki hitap şekli, birinci çoğul şahıstır. Yönerge yazımında uzun cümleler tercih edilmiştir:

- Yukarıdaki metne göre aşağıdaki cümlelere doğru ise “D” yanlış ise “Y” koyalım (İstanbul A1 DK, 2017, s. 53).
- Aşağıdaki boşlukları ad durum ekleri ile dolduralım, uygun fiillerle eşleştirelim (İstanbul A1 DK, 2017, s. 45).
- Metni dinleyelim ve bu kişiler Zehra Hanım'ın nesi oluyor? Yazalım (İstanbul A1 DK, 2017, s. 54).

Yukarıda örneklendirilen uzun yönerge yazım tercihinin öğretim setinin tamamında geçerli olmadığı da tespit edilmiştir. Özellikle çalışma kitaplarında aynı alıştırmaya türleri için yazılmış yönergelerde kısaltmaya gidildiği görülmektedir. Örneğin, eşleştirme alıştırmaları için hazırlanmış alıştırmalarda aşağıda verilen örnek yönergelerde görüldüğü gibi kısa ve işlevsel yönerge kullanımıyla karşılaşılmaktadır:

- Aşağıdaki cümleleri eşleştirelim (İstanbul A2 ÇK, 2017, ss. 5-10).
- Aşağıdakileri eşleştirelim (İstanbul A2 ÇK, 2017, s. 18).
- Eşleştirelim (İstanbul A2 ÇK, 2017, ss. 30-32).

Yukarıda verilen örnek alıştırma yönergelerinde de görüldüğü gibi aynı alıştırma türü için hazırlanmış yönergelerin bazılarında kısa, bazılarında ise uzun cümleler kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, öğretim setinde bu açıdan yönergeler arasında bir birliktelik ve tutarlılık bulunmadığı anlamına gelmektedir.

Yedi İklim Türkçe setindeki alıştırma yönergeleri, istek kipiyle oluşturulmuştur. Yönergelerde hitap şekli, birinci çoğul şahıstır. Tek bir görev içeren alışırtmalar için “Cevaplayalım.”, “Tamamlayalım.”, “Dinleyelim.”, “İşaretleyelim.”, “Okuyalım.”, “Yazalım.”, “Konuşalım.” ve “Cümle kuralım.” gibi yönergeler kullanılmıştır. İki görev içeren alışırtmalarda ise “Okuyalım, dolduralım.”, “Okuyalım, tamamlayalım.”, “Tamamlayalım, eşleştirelim.” gibi iki kelimededen oluşan yönergeler tercih edilmiştir. Ders ve çalışma kitaplarında kullanılan alıştırma yönergeleri özellikle temel seviyede Türkçe öğrenen öğrencilerin kolaylıkla anlayabileceği nitelikte basit, kısa ve açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Gazi Yabancılar İçin Türkçe setinde ise anlama, konuşma, yazma ve dinleme bölümlerinin altında verilen alıştırma yönergeleri, emir kipiyle oluşturulmuştur. Alıştırma yönergelerindeki hitap şekli, ikinci çoğul şahıstır:

- Aşağıdaki diyalogu okuyunuz. Siz de diyaloglar oluşturunuz (Gazi A1 DK, 2015, s. 8).
- Aşağıdaki metni okuyunuz. Siz de kendiniz ve ailenizi tanıtan kısa bir metin yazınız (Gazi A1 DK, 2015, s. 13).
- Paragraftaki boşlukları uygun kelimeler ile doldurunuz (Gazi A2 DK, 2015, s. 6).

Yukarıda örnek olarak verilen alıştırma yönergelerinde görüldüğü gibi öğrencilerden yerine getirilmesi istenen görev(ler), uzun cümleler yoluyla açıklanmıştır.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe setinde ise alıştırma yönergeleri istek kipiyle oluşturulmuştur. Tek bir görev içeren alışırtmalarda “Yerleştirelim.”, “Tamamlayalım.”, “İşaretleyelim.” “Tanıtalım.” ve “Karşılaştıralım.” gibi basit cümlelerden oluşan yönergeler kullanılmıştır. Birden fazla görev içeren alıştırma yönergelerinde ise “Okuyalım, işaretleyelim.”, “Eşleştirelim, işaretleyelim.”, “Eşleştirelim, başlığını yazalım.”, “Okuyalım, işaretleyelim, eşleştirelim.” gibi bağımlı sıralı cümlelerden yararlanılmıştır.

Alıştırma yönergelerinin yazımında *Yedi İklim Türkçe* ve *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* setlerinde kısa cümlelerden oluşan yönergeler tercih edilirken, *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* ve *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* setlerinde daha uzun

cümlelerden oluşan yönergeler tercih edilmiştir. Uzun yönergelerin tercih edildiği öğretim setlerinde bazı yönergelerin öğrencilerin dil seviyelerinin üzerinde olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu alıştırmaya yönergelerinde öğrenciler kendilerinden beklenenleri anlamakta güçlük çekebilir. Öğretim setlerinin en azından lise düzeyi bir okuldan mezun olduğu öngörülen öğrenciler için hazırlandığı ve bu öğrencilerin daha önceki yaşantılarında gerek ana dil gerekse yabancı dil bağlamında bir başka dil bildikleri veya öğrendikleri düşünüldüğünde hâlihazırda bazı alıştırmaya türlerine aşina oldukları açıktır. Ayrıca sadece yabancı dil dersi bağlamında değil, bütün derslerin öğretimi için hazırlanmış ders kitaplarında alıştırmalara yer verildiği bilinen bir gerçektir. Öğrenme-öğretme sürecinde alıştırmaların uygulanması aşamasında öğrencilere rehberlik eden bir öğretmenin ve bazı kitaplarda da yönlendirici sembollerin veya dil becerilerine göre ayrılmış bölümlerin bulunduğu da unutulmamalıdır. Bu nedenle yönerge yazımında öğrencilerin dil seviyeleri de göz önünde bulundurularak kısa ve öz cümleler kullanılmalıdır. Çünkü öğrencilerin uzun yönergelerde odaklanacağı kelime, yerine getirilmesi beklenen veya istenen yerleştirme, doldurma, eşleştirme, işaretleme vb. iş veya görev ifade eden kelimelerdir. Kılıç ve Seven'e (2008, s. 111) göre de ders kitaplarında akıcılığı, duruluğu, sadeliği ve kısalığı sağlayan cümlelere yer verilmelidir. Duruluğu sağlamak için cümlede dolambaçlı ifadelerle sebep olan, olmadığında anlamı olumsuz etkilemeyen kelimeler kullanılmamalıdır. Güneş (2003, ss. 44-45) de cümlelerin kısa, net ve basit olmasının, tam ve tek anlam ifade etmesinin belleğe kolay yerleşmeyi sağladığını ve okunabilirliği artırdığını ifade etmektedir. Ayrıca anlamı tam olarak veren basit yapıları cümlelerin sıralı ve bağlı cümlelere göre öğrenmede daha etkili olduğunu ve daha iyi anımsandığını belirtmektedir.

Öğretim setlerindeki alıştırmaya yönergelerinde karşılaşılan diğer bir durum, *tematik başlık kullanımı*dır. *Yedi İklim Türkçe* ve *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* setlerinde alıştırmaya yönergelerinin büyük çoğunluğu, tematik başlıklarla desteklenmiştir. *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* setinde ise dinleme bölümlerinde dinleme metinlerine tematik başlık verilerek belirli bir standart sağlanmıştır. *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* setinde ise tematik başlık kullanımı, yaygın değildir. Tematik başlık kullanımına A1 düzeyindeki ders kitabının yoğunlukla birinci ünitesinde, alıştırmaya yönergelerinin hemen öncesinde başvurulmuştur (bk. ss. 6, 8, 11, 15, 19, 20, 38, 40). Ancak, A2 düzeyindeki ders kitabında yönergeleri destekleyici tematik başlık kullanılmamıştır. Alıştırmaya yönergelerinden önce veya sonra verilen tematik başlık, özellikle dinleme ve konuşma alıştırmalarında öğrencileri görevin konusu, nasıl bir durumla karşılaşacakları, alıştırmaya konu olan durumun nerede geçtiği gibi konular hakkında ön bilgiler vererek zihinsel olarak hazırlar. Örneğin, *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* setinin A1 düzeyindeki ders kitabının 30. sayfasında yer alan dinleme alıştırmasında “Dinleyelim, tamamlayalım” yönergeleri kullanılmıştır (bk. Şekil 1). Yönerge, hemen altında yer alan “Rock Festivali”

isimli tematik bir başlıkla desteklenmiştir. Bu başlık sayesinde öğrenciler alıştırmaların içeriğinin bir müzik festivali olduğunu anlayacaklar ve dinleme metnine başlamadan önce zihinsel ve duyuşsal olarak kendilerini dinleme metnine hazırlayacaklardır.

27 Dinleyelim, tamamlayalım

Rock Festivali

Şekil 1. Alıştırma Yönergelerinde Tematik Başlık Kullanımı Örneği (*Yeni Hitit A1 DK*, 2016, s. 30)

Dinleme ve konuşma becerilerine yönelik alıştırma yönergelerini destekleyici tematik başlık kullanımı; alıştırma ile ilgili öğrencilere fikir vermesi, öğrencilerde ilgi ve merak uyandırması ve yapılacak görev hakkında öğrencilerin zihninde şema oluşturmaları bakımından yararlıdır.

Alıştırma yönergelerine ilişkin incelen öğretim setlerinde karşılaşılan bir başka durum ise *örnek kullanımı*dır. *Örnek kullanımı*nda alıştırma maddesinin ilkinin doğru cevabı verilerek diğer maddelerin nasıl yapılacağı hakkında öğrencilere fikir verilir. Örneğin, Şekil 2’de verilen alıştırmada görüldüğü gibi öğrencilerden “gibi” veya “kadar” edatlarından uygun olanını seçerek cümlelerde boş bırakılan yerleri doldurmaları beklenmektedir. Alıştırmanın birinci maddesi, “gibi” edatıyla doldurularak öğrencilere alıştırmaların nasıl yapılacağı konusunda fikir verilmiştir.

11. “gibi” / “kadar” ekleriyle tamamlayalım.

1. Çarşaf **gibi** deniz.
2. Teyzemi, annem seviyorum.
3. Kar beyaz elbise giymiş.
4. Bu ekmeğe taş sert.
5. Kardeşim de benim Türkçe biliyor.
6. Bebeğin ipek saçları var.
7. Keçi inatçı bir kardeşim var.
8. Ahmet, her maçtan sonra buz su içiyor ama hasta olmuyor.

Şekil 2. Alıştırmalarda Örnek Kullanımı Örneği (*Yedi İklim A2 DK*, 2015, s. 37)

Alıştırmalarda örnek kullanımı açısından öğretim setleri karşılaştırıldığında *Yedi İklim Türkçe*, *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* ve *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* setlerinde örnek kullanımına yer verildiği; buna karşın *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* setinde yer verilmediği tespit edilmiştir. Örnek verilen öğretim setlerinde örnek kullanımında alıştırma türlerine veya dil becerilerine göre bir standart bulunmamaktadır. Örnek kullanımının alıştırma yönergelerinin öğrenciler tarafından anlaşılma düzeyini arttıracığı açıktır. Örnek kullanımında belirli bir standardın sağlanması, öğretim setinin bireysel öğrenmeye yönelik

kullanılabilirliğine katkı sağlar. Ayrıca öğrencilerin farklı türlerdeki alıştırmalara yatkınlık kazanması açısından özellikle temel düzeyde hazırlanan öğretim setlerinde örnek kullanımına başvurulması, ders ve çalışma kitaplarını kullanışlı ve işlevsel hâle getirebilir.

İncelenen öğretim setlerindeki alıştırma yönergelerinde yönlendirici sembollere de yer verilmiştir. *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* setinin A1 düzeyindeki ders kitabında dinleme bölümlerinde CD resmi ile ses kaydı numarası bulunmaktadır fakat A2 düzeyindeki ders kitabında bu uygulamaya yer verilmemiştir. *Yedi İklim Türkçe* setindeki alıştırma yönergeleri, altı farklı sembolle desteklenmiştir. Öğretim setinin tüm kitaplarında yer alan alıştırmalarda bu yönlendirici sembollerin birinden yararlanılmıştır. Ancak kullanılan yönlendirici sembollerden bazıları, alıştırmanın içeriğiyle uyumamaktadır (bk. A1 DK'de ss. 27, 65, 151; A2 DK'de ss. 74, 78, 103; A1 ÇK'de ss. 16, 70). *Yedi İklim Türkçe* setinde bu bağlamda karşılaşılan diğer bir durum ise iki yönergeden oluşan alıştırmalar için sembol kullanımında birlikteliğin sağlanamamasıdır. Bazı durumlarda birinci yönergeye uygun sembol (bk. A2 DK'de ss. 35, 40, 44), bazı durumlarda ise ikinci yönergeye uygun sembol (bk. A2 DK'de ss. 20, 25, 34) kullanımına gidilmiştir. *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* setinde dört farklı yönlendirici sembol kullanılmış ve bu sembollere anlama, konuşma, yazma ve dinleme bölüm başlıklarıyla birlikte yer verilmiştir. Bu bölümler altında yer verilen alıştırmalar için ayrıca sembol kullanımına gidilmemiştir. *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* setinde ise alıştırma yönergeleri beş farklı yönlendirici sembolle desteklenmiş ancak bu sembollerden tüm alıştırmalar için yararlanılmamıştır. Bazı alıştırma yönergelerinde ise bu sembollerden hiçbiri kullanılmamıştır. *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* setinin ders kitaplarındaki konuşma alıştırmalarında *yönlendirici sembol kullanımına* gidilmiştir. Sözlü anlatım etkinlikleri için bir mikrofon ve sadece ders kitabının sonunda yer alan karşılıklı konuşma alıştırmaları için yan yana iki mikrofon sembolü kullanılmıştır. Temalarda yer alan karşılıklı konuşma alıştırmalarında bir mikrofon sembolünden yararlanılmıştır. Aslında temalarda yer alan karşılıklı konuşma alıştırmaları için yan yana iki mikrofon sembolünün kullanılması daha uygun olacaktır.

Yönergelerin tasarımında yukarıda değinilenlerin dışında başka özellikler de göze çarpmaktadır. *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* setindeki bazı alıştırma yönergelerinin kısa bir olay veya hikâye yoluyla desteklendiği görülmektedir:

Örnek 1: *Aşağıdaki cümleleri doğru şekilde sıralayınız. Haydi, anneannemin çikolatalı kekinden yapalım. Şimdi bana yardımcı olur musunuz? Bu malzemeleri marketten alır mısınız?* (Gazi A1 DK, 2014, s. 37).

Örnek 2: *Yolculuk için valiz hazırlıyoruz. Valize aşağıdaki eşyaları koyacağız. Eşyaların adlarını söyleyiniz* (Gazi A1 DK, 2014, s. 48).

Ders kitaplarında bir kavrama karşılık kitabın her yerinde aynı kelimelerin kullanılmasına özen gösterilmelidir. Demirel’e (1999) göre bir ders kitabında “veya” yerine “ya da” kullanılmışsa her yerde “ya da” kullanılmalıdır. “Örneğin- mesela, kelime-sözcük, cümle-tümce, isim-ad, iletişim-haberleşme, eğitim programı-müfredat, talimat-yönerge” gibi ikili kullanımlara yer verilmemelidir (akt. Kılıç ve Seven, 2008, s. 110). Bu nedenle aynı alıştırmaya yönelik yönerge yazımında aynı kitapta aynı kelimelerin kullanılmasına yönergeler arasındaki uyumu ve kavram birlikteliğini sağlamak adına dikkat edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılabilir. *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe, Yedi İklim Türkçe* ve *Yeni Hitit Türkçe* setlerindeki alıştırmaya yönergelerinde kavram birlikteliğinin sağlandığı tespit edilmiştir. *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* setinde ise boşluk doldurma, tamamlama ve eşleştirme alıştırmaya yönergelerinin yazımında aşağıdaki örneklerde dikkat çekildiği gibi bir kavram karmaşasının olduğu –örneğin; *kelime, sözcük* ve *ifade-* görülmektedir.

Örnek:

- Aşağıdaki *kelimelerle* cümleleri tamamlayınız (bk. A1 DK’de ss. 13,14, 15, 17, 21, 31, 37, 39, 43, 48, 64, 65, 66, 68, 71, 73, 79, 80 89, 92, 101, 109; A2 DK’de ss. 5, 6, 19, 24, 30, 32, 37, 42, 60, 61, 64, 68, 82, 83).
- Aşağıdaki (uygun) *sözcüklerle* metni tamamlayınız (bk. A1 DK’de ss. 15,19, 27, 33, 47, 48, 56, 58, 92; A2 DK’de ss. 6, 14, 19, 29, 37, 45, 49, 50, 53, 61, 72).
- Aşağıdaki boşlukları uygun *ifadelerle* tamamlayınız (Bk. A1 DK’de ss. 53, 75, 88; A2 DK’de ss. 9, 17, 19, 55, 78, 81, 85, 83, 90).

Yönergelerin öğrencileri doğru yönlendirmesi, yapılması gerekene odaklanmalarını sağlayacak şekilde kısa, net ve basit olarak kurgulanması ve yazılması önemlidir. Fakat özellikle konuşma ve yazma alıştırmalarında “Konuşalım.” veya “Yazalım.” şeklinde kısa yönergeler yazılması yetersiz kalabilir. Bu durumda alıştırmaya yönergelerinde öğrenciyi yönlendirecek ek bilgiler verilmesi gerekebilir. Örneğin; *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* setinin A2 düzeyindeki ders kitabının 7. sayfasında yer alan Ç alıştırmasının yönergesi, “Uzaktaki ailenize veya arkadaşınıza, günlerinizi ve şu anki durumunuzu anlatan bir mektup yazınız.” şeklindedir. Bu alıştırmaya yönergelerinin “Mektup yazalım.” şeklinde kısaltılması, mektubun kime yazılacağı ve mektubun konusunun ne olacağı gibi konularda belirsizlik oluşturabilir. Benzer şekilde aynı ders kitabının 46. sayfasında yer alan C alıştırmasının yönergesi şu şekildedir: “Meltem akşamları okul çıkışı gitar kursuna gitmek istiyor. Fakat babası izin vermiyor. Çünkü kurs pahalı ve geç saatlerde. Meltem babasını ikna etmek istiyor. Meltem ile babası arasında bir diyalog oluşturunuz.” Bu örnek yönerge de bir olayla desteklenerek öğrencilerin zihninde bir şema oluşturulmaya çalışılmıştır ve öğrencilerden yönergede söz konusu olan duruma uygun bir diyalog oluşturmaları beklenmektedir. Yönergenin “Diyalog kuralım.” şeklinde

kısaltılması, diyalogun konusunun ne olacağı konusunda belirsizlik oluşturacaktır. Bu gibi durumlarda yönergenin yanına açıklayıcı bilgiler ilave etmek gerekebilir.

Çalışmanın bu bölümünde veri kaynaklarını oluşturan öğretim setlerindeki alıştırmaya yönergelerinde tespit edilen hatalar; fazla yönerge kullanımı, eksik yönerge kullanımı, alıştırmaya-yönerge uyumsuzluğu, yönergeler arası kip uyumsuzluğu, yönergede yanlış bağlaç kullanımı, yönergede ifade hataları ve yönergede yazım yanlışı olmak üzere yedi başlık altında açıklanarak örneklendirilmiştir.

Fazla Yönerge Kullanımı Hatası

Fazla yönerge kullanımı hatası kapsamında değerlendirilen yönergeler, iki farklı tür hatadan oluşmaktadır. Birinci grupta yer alan hatalar, yönergede yerine getirilmesi beklenen görev veya görevlerden daha fazla yönerge kullanımına ilişkindir (bk. Şekil 3). İkinci grupta yer alan hatalar ise aynı görev için iki kez yönerge kullanımına ilişkindir. Bu durumla özellikle okuma metinlerinden önce ve sonra yazılan yönergelerde karşılaşılmaktadır. Örneğin, okuma metinlerinden önce “Okuyalım, cevaplayalım.” şeklinde verilen yönergenin yanı sıra öğrencilerin metne dayalı olarak yapacağı anlama ve kavrama sorularından önce de “Cevaplayalım” yönergesi kullanılarak yönerge tekrarına gidilmiştir.

19 Tamamlayalım, yeniden yazalım

Bunları Biliyor musunuz?

1. Olimpiyat oyunlarına dört yılda bir farklı ülkelerden binlerce sporcu katılıyor.

Olimpiyat oyunlarına dört yılda bir farklı ülkelerden binlerce sporcu katılmakta

2. UNICEF çocuk hakları, sağlık ve eğitimle ilgili çalışmalar yapıyor.

3. Türkiye'ye en çok Avrupa ülkelerinden turist geliyor.

Şekil 3. Fazla Yönerge Kullanımı Hatası Örneği (Yeni Hitit A1 DK, 2016, s. 75)

Yukarıda örnek olarak verilen alıştırmada görüldüğü gibi “Tamamlayalım, yeniden yazalım.” şeklinde verilen alıştırmaya yönergesi altında öğrencilerden ikinci ve üçüncü sorularda verilen cümleleri birinci cümledeki örnekte görüldüğü gibi “-mAktA” ekini kullanarak yeniden yazmaları beklenmektedir. Yönergenin ikinci bölümünde verilen “yeniden yazalım” ifadesi, bu görevi karşılamaktadır ancak yönergede kullanılan “Tamamlayalım” ifadesine yönelik öğrencilerin yerine getirmesi gereken bir görev diğer bir ifadeyle tamamlanması gereken bir alıştırmaya bulunmamaktadır. Bu durum, mevcut yönergede “Tamamlayalım” yönergesinin fazla olduğunu göstermektedir. Mevcut yönergenin öğretim setindeki aynı türdeki alıştırmalar için kullanılan “Yeniden yazalım.” şeklinde düzeltilmesi gerekmektedir.

Eksik Yönerge Kullanımı Hatası

Eksik yönerge kullanımını hatası, alıştırmada yerine getirilmesi beklenen görev veya görevler için yönergede herhangi bir ifadenin bulunmamasıyla ilgilidir. Alıştırmaya yönelik hiçbir yönergenin kullanılmaması, bu kapsamda değerlendirilen diğer bir hata türüdür. Alıştırma yönergesinde öğrencilerden yerine getirmesi beklenen her görev için bir yönerge yazılır. Alıştırmada öğrenciler tarafından yerine getirilmesi beklenen görevlerin sırasıyla ve eksiksiz yazılması, zaman kaybını ve alıştırmada ne yapılacağı konusundaki belirsizliği önler. Sözü edilen eksik yönerge kullanımını hatasına Şekil 4’teki alıştırma yönergesi örnek verilebilir.

 15. Fıkırayı okuyalım.

Sağ Ayağım da Aynı Yaşta
-Doktor Hanım, sol ayağım çok ağrıyor.
-Tamam, şimdi muayene edeceğim.
Hımm, ayağınız yaşlılık sebebiyle ağrıyor.
-Sağ ayağım da aynı yaşta, o niçin ağrımıyor?

1. Kaplan’ın şikâyeti nedir?
.....
2. Tavşan, Kaplan’a ne diyor?
.....
3. Kaplan, doktora ne cevap veriyor?
.....

Şekil 4. Eksik Yönerge Kullanımı Hatası Örneği (*Yedi İklim* A1 ÇK, 2015, s. 50)

Yukarıda örnek olarak verilen alıştırmada “Fıkırayı okuyalım.” yönergesi altında öğrencilere bir metin verilmiştir. Öğrencilerden metni okuduktan sonra metne dayalı olarak hazırlanan üç soruyu cevaplandırması da beklenmektedir ancak bu görev için yönergede bir ifade bulunmamaktadır. Alıştırma tasarımından sorulara cevap verileceği öğrenciler tarafından kolaylıkla anlaşılabilir ancak mevcut yönerge, alıştırmada öğrencilerden beklenen görevleri tam olarak kapsamadığından söz konusu yönerge, “Fıkırayı okuyalım, cevaplayalım.” şeklinde düzeltilebilir.

Yönerge-Alıştırma Uyumsuzluğu

Yönerge-alıştırma uyumsuzluğu kapsamında değerlendirilen hatalar, yönergenin alıştırma içeriğiyle tam olarak örtüşmemesi durumunu kapsar. Bu tür hatalarda yönergenin alıştırma türüne veya içeriğine uygun bir şekilde yazılmaması durumu söz konusudur. Örneğin, alıştırmada eşleştirme işlemi yapılacaksa alıştırma yönergesinde “eşleştirelim”, “eşleştiriniz” gibi yönergeler yazılması

gerekir ancak bu işlem için “tamamlayalım” şeklinde bir yönerge yazımı, yönerge ve alıştırmaların içeriği arasında bir uyumsuzluk durumuna yol açar (bk. Şekil 5).

 18. Eşleştirelim.

		Doğru	Yanlış
İngiltere	İngilizce	☒	☐
Lübnan	Arapça	☐	☐
Fransa	Almanca	☐	☐
Finlandiya	Fince	☐	☐

Şekil 5. Yönerge-Alıştırma Uyumsuzluğu Hatası Örneği (*Yedi İklim A1 ÇK*, 2015, s. 13)

Yukarıdaki örnek alıştırmada “Eşleştirelim.” yönergesi altında ülke ve dil isimleri verilmiştir. Alıştırmanın ilk maddesi işaretlenerek öğrencilere alıştırmada ne yapılacağı konusunda fikir verilmiştir. Bu alıştırmada öğrencilerden beklenen, tablodaki ülkelerde konuşulan dillerin doğru veya yanlış olduğunu işaretlemeleridir. “Eşleştirelim.” yönergesi, alıştırmaların içeriğiyle birebir örtüşmemektedir. Bu yönergenin öğretim setindeki benzer alıştırmalar için kullanılan “İşaretleyelim” şeklinde değiştirilmesiyle yönerge-alıştırma arasında uyum sağlanabilir.

Yönergeler Arası Kip Uyumsuzluğu Hatası

Yönergeler arası kip uyumsuzluğu kapsamında değerlendirilen hatalar, öğretim setlerinde genel kip kullanımına uymayan hatalardan oluşmaktadır. Öğretim setindeki alıştırma yönergelerinde farklı kip kullanımının alıştırmaların uygulanmasına yönelik bir tehdit oluşturmayacağı açıktır. Örneğin: *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* setinin A1 düzeyindeki ders kitabında aynı sayfada yer alan alıştırma yönergelerinin yazımında iki farklı kip kullanılması (bk. Şekil 6).

6 Aşağıdaki cümleleri örneklerdeki gibi tamamlayalım.

1. Bu öğrenci?
Evet,
Hayır,	4. Bunlar yüzük?
Evet,
Hayır,
2. Bu sınıf?
Evet,
Hayır,	5. O postacı?
Evet,
Hayır,
3. İstanbul kalabalık?
Evet,
Hayır,	6. Ev temiz?
Evet,
Hayır,

7 Aşağıdaki cevaplara uygun sorular yazınız.

-?
Evet, bu sandalye.
-?
Hayır, köpek değil.
-?
Evet, şu sözlük.
-?
Hayır, o gözlük değil.

Şekil 6. Yönergeler Arası Kip Uyumsuzluğu Örneği (*İstanbul A1 DK*, 2017, s. 17)

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe setinin tüm kitaplarında yönerge yazımında istek kipi kullanılmıştır. Ancak, yukarıda görüldüğü gibi 6. alıştırmanın yönergesi istek kipiyle oluşturulurken, 7. alıştırmanın yönergesi emir kipiyle oluşturulmuştur. Bu durum, öğretim setinde kullanılan kip açısından yönergeler arasında bütünlüğün ve tutarlılığın oluşmasını engellemektedir.

Yönergede Yanlış Bağlaç Kullanımı Hatası

Alıştırma yönergesinde yanlış bağlaç kullanımı, yönergede kullanılması gereken bağlacın yerine başka bir bağlaç kullanılmasıyla ilgilidir. İnceleme sonucunda öğretim setlerinde “ve” bağlacının kullanımıyla ilgili hataların bulunduğu tespit edilmiştir. “ve” bağlacının yerine “veya” bağlacının kullanımının gerekli olduğu alıştırma yönergeleri bulunmaktadır (bk. Şekil 7).

4. Aşağıdaki kelimelerle “-Dir” ve “-DAn beri” eklerini kullanarak birer cümle yazalım.

1. Bir ay.....	4. Yarım saat.....
2. Pazartesi.....	5. Sabah.....
3. 2 sene.....	6. Dün.....

Şekil 7. Yönergede Yanlış Bağlaç Kullanımı Hatası Örneği (*İstanbul A1 ÇK*, 2017, s. 38)

Bu alıştırma yönergesinde öğrencilerden cümlelerde boş bırakılan yerleri “-Dir” ve “-DAn beri” eklerinden birini kullanarak doldurmaları beklenmektedir. Öğrencilerden verilen iki seçenektan birini kullanarak boşlukları doldurmaları beklendiği için “ve” bağlacının yerine “veya” kullanımı daha doğru olacaktır.

Yönergede İfade Hataları

Bu tür hatalar, yönergelerin ifade edilişiyle ilgili hataları kapsamaktadır. Bu doğrultuda değerlendirilen yönergelerde yanlış kelimenin kullanımı, yönergede anlatım bozukluğu, yönergenin yanlış ifade edilmesi gibi hatalar söz konusudur (bk. Şekil 8).

1. Aşağıdaki roman türlerini eşleştirelim.

1. Tarihî roman	a. Gerçeküstü olayları anlatır.
2. Fantastik roman	b. İki insan arasındaki sevgiyi anlatır.
3. Polisiye roman	c. İnsanların ruh hâlini anlatır.
4. Psikolojik roman	ç. Geçmişteki olayları anlatır.
5. Aşk romanı	d. Hırsızlık, cinayet vb. olayları anlatır.

Şekil 8. Yönergede İfade Hatası Örneği (*İstanbul A2 ÇK*, 2017, s. 33)

Bu örnekte “Aşağıdaki roman türlerini eşleştirelim.” yönergesiyle roman türleri arasında bir eşleştirme yapılacağı algısı oluşmaktadır. Fakat yönergede roman türlerinin ne ile eşleştirileceği konusunda bir bilgi yer almamaktadır. Diğer bir ifadeyle, sol sütunda yer alan öncüller listesinin seçenekler sütunuyla eşleştirilmesi gerektiği konusunda yönergede bir bilgi bulunmamaktadır.

Yönergenin, “Aşağıdaki roman türlerini açıklamalarıyla eşleştirelim.” şeklinde düzeltilmesiyle belirsizliğin önüne geçilebilir.

Yönergede Yazım Yanlışları

Öğretim setlerinde yönergelerin yazımlarında baskı ve dizgi aşamasında gözden kaçan yazım yanlışlarına da rastlanmaktadır. Yönergelerde tespit edilen yazım yanlışları, alıştırmanın uygulanmasında herhangi bir engel oluşturmamaktadır ancak yine de yönergelerde öğrencilerden istenilen görevin verilmiş biçimi açısından doğru olmasına özen gösterilmelidir. Bu hata türü, yönergede yer alan kelimelerdeki fazla veya eksik harf kullanımıyla ilgilidir (bk. Şekil 9).

A) Kutucuktaki kelimelere uygun ekleri getiriniz ve bu kelimelere aşağıdaki cümleleri tamamlayınız.

başkent	konser	ad	üniversite	yurt
bahçe	kapı	iş	aile	elbise

- Eşimin Ayşe'dir.
- Ülkemin Paris'tir.
- Tarkan'ın cuma günü Kızılay'da.

Şekil 9. Yönergede Yazım Yanlış Örneği (Gazi A1 DK, 2015, s. 13)

Yukarıda bir kısmı örneklendirilen alıştırma için hazırlanan “Kutucuktaki kelimelere uygun ekler getiriniz ve bu kelimelerle aşağıdaki cümleleri tamamlayınız.” alıştırma yönergesi doğrultusunda öğrencilerden önce verilen kelimelere uygun ekler getirmeleri, daha sonra da bu kelimelerle verilen cümleleri tamamlamaları beklenmektedir. Bu nedenle yönergenin ikinci cümlesinde yer alan “kelimelere” ifadesi, “kelimelerle” şeklinde düzeltilmelidir.

Bu çalışmada fazla yönerge kullanımı, eksik yönerge kullanımı, yönerge-alıştırma uyumsuzluğu, yönergeler arası kip uyumsuzluğu, yönergede yanlış bağlaç kullanımı, yönergede ifade hataları ve yönergede yazım yanlışı olmak üzere yedi başlık altında açıklanan hata türlerinin öğretim setlerine göre yüzde ve frekans dağılımları, Tablo 1’de ele alınmıştır.

Tablo 1. Öğretim Setlerinde Tespit Edilen Yönerge Hatalarının Yüzde ve Frekans Dağılımları

Öğretim Seti	İstanbul		Yedi İklim		Gazi		Yeni Hitit	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Fazla Yönerge Kullanımı	1	2,1	10	13,9	2	5,7	4	13,8
Eksik Yönerge Kullanımı	3	6,4	12	16,7	4	11,4	16	55,2
Yönerge- Alıştırma Uyumsuzluğu	2	4,3	40	55,6	7	20	9	31
Yönergeler Arası Kip Uyumsuzluğu	1	2,1	4	5,6	4	11,4	-	-
Yönergede Yanlış Bağlaç Kullanımı	9	19,1	-	-	1	2,9	-	-
Yönergede İfade Hataları	30	63,8	5	6,9	13	37,1	-	-
Yönergede Yazım Yanlışı	1	2,1	1	1,4	4	11,4	-	-
TOPLAM	47	100	72	100	35	100	29	100

Tablo değerlendirildiğinde *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* setinde toplam 47, *Yedi İklim Türkçe* setinde 72, *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* setinde 35, *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* setinde 29 hatanın tespit edildiği anlaşılmaktadır. Toplam hata sayılarının hata türlerine göre oranına bakıldığında ise her bir öğretim setinde farklı hata türlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* setinde *yönergede ifade yanlışlığı* hataları diğer hata türlerinin toplamından daha fazladır. Bu hata türünü *yönergede yanlış bağlaç kullanımı* hataları izlemektedir. *Yedi İklim Türkçe* setinde ise *yönerge-alıştırma uyumsuzluğu*, *eksik yönerge kullanımı* ve *fazla yönerge kullanımı* hataları en çok rastlanan hata türleri arasında yer almaktadır. Bu öğretim setinde sadece *yönergede yanlış bağlaç kullanımı* hatasına rastlanılmamıştır. *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* setinde *yönergede ifade hataları* ve *yönerge-alıştırma uyumsuzluğu* en çok rastlanan hata türleridir. *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* setinde ise *yönerge alıştırma-uyumsuzluğu* ve *eksik yönerge kullanımı* hataları, en çok

rastlanılan hata türleri arasında yer almaktadır. Bu öğretim setinde yönergeler arası kip uyumsuzluğu, yönergede yanlış bağlaç kullanımı, yönergede ifade hataları ve yönergede yazım yanlışlığı hata türlerine rastlanılmamıştır.

Hata türlerinin oranı öğretim setlerine göre karşılaştırıldığında yönergede ifade hatalarının daha çok alıştırmaya yönergesi yazımında uzun cümleleri tercih eden *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* ve *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* setlerinde olduğu görülmektedir. Alıştırma yönergesi yazımında kısa cümlelerin tercih edildiği *Yedi İklim Türkçe* ve *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* setlerinde ise yönerge-alıştırma uyumsuzluğu ile eksik ve fazla yönerge kullanımı hatalarının ön plana çıktığı görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada araştırmacı tarafından yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders ve çalışma kitaplarındaki alıştırmaya yönergeleri incelenmiş ve bir ölçek geliştirilmiştir. Bu ölçekte yer alan maddeler; yönergelerde uzun/kısa cümle kullanımı, kullanılan kip, tematik başlık kullanımı, örnek kullanımı ve yönergelerde kavram birlikteliği şeklinde ifade edilebilir. Söz konusu bu ölçekle temel seviyede yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders ve çalışma kitapları incelenmiştir.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe setindeki ders ve çalışma kitaplarındaki yönergelerin istek kipiyle oluşturulduğu ve uzun cümlelerden yararlandığı buna karşın çalışma kitaplarında aynı alıştırmalar için kısa cümlelerle de oluşturulmuş yönergelere yer verildiği saptanmıştır. Yönergelerin yazımı bu açıdan değerlendirildiğinde kendi aralarında bir birliktelik ve tutarlılık sağlanamadığı anlaşılmıştır. *Yedi İklim Türkçe* ve *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* setlerinde alıştırmaya yönergeleri; istek kipiyle, öğrencilerin dil seviyesine uygun, basit ve kısa cümlelerden yararlanılarak oluşturulmuştur ve ders ve çalışma kitaplarında bu açıdan bir standart sağlanmıştır. *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* setinde ise alıştırmaya yönergeleri, emir kipiyle ve uzun cümleler kullanılarak oluşturulmuştur. Ders kitaplarında aynı alıştırmaya türleri için farklı uzunlukta yönergelere de yer verildiği görülmektedir. Ancak, çalışma kitaplarının alıştırmaya yönergelerinde uzun cümleler kullanıldığı görülmektedir. Bu açıdan ders ve çalışma kitapları arasında belirli bir standardın sağlanamadığı saptanmıştır.

Alıştırma yönergeleriyle birlikte kullanılan yönlendirici semboller, beceri bölümü başlıkları, alıştırmaya tasarımları ve kullanılan örnekler öğrencilerin yönergeleri daha kolay anlamasına yardımcı olmaktadır. Bu yardımcı unsurlar aslında öğrencilere yapması gereken görevler hakkında bazı ipuçları vermektedir. Bu nedenle yönergelerde bu yardımcı unsurlara da yer verilmelidir. Fakat özellikle yönergelerin öğrencilerin dil seviyelerine uygun basit, kısa ve açık bir şekilde ifade edilmesine özen gösterilerek belirli bir standardın sağlanması gerekmektedir.

Yedi İklim Türkçe ve *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* setlerinde alıştırma yönergelerinin çoğunluğu, tematik başlıklarla desteklenmiştir. *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* setinde sadece dinleme bölümlerinde dinleme metnine bir başlık verilerek belirli bir standart sağlanmıştır. *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* setinde ise tematik başlık kullanımı yaygın değildir. Tematik başlığa öğretim setinin A1 düzeyindeki ders kitabının ilk ünitelerinde, alıştırma yönergelerinin hemen öncesinde başvurulmuştur. Ancak öğretim setinin A2 düzeyindeki ders kitabında alıştırma yönergelerini destekleyici tematik başlık kullanımı, yaygın değildir. Alıştırma yönergelerinden önce veya sonra tematik başlık kullanımı - özellikle de dinleme ve konuşma alıştırmalarında- öğrencileri yerine getirilecek görevin konusu, kendilerini nasıl bir durumun beklediği, alıştırmaya konu olan durumun nerede geçtiği gibi konular hakkında ön bilgiler vererek zihinsel olarak hazırlamaktadır. Öğretim setlerindeki alıştırmalar tasarlanırken tematik başlık kullanımının yararları dikkate alınmalıdır.

Özellikle temel seviye öğrencilerini motive etmek amacıyla alıştırmaların tasarlanması sırasında yönerge kısmına örnek vermek uygun olabilir. *Yedi İklim Türkçe*, *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* ve *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* setlerinde alıştırmaların yönerge kısımlarında örnek kullanıldığı; buna karşın *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* setinde örnek kullanılmadığı saptanmıştır. Öğretim setlerindeki alıştırma türlerine veya beceri alanlarına göre incelendiğinde de örnek kullanımı açısından belirli bir standardın sağlanmadığı tespit edilmiştir. Belirli bir standardın sağlanması aslında ders ve çalışma kitaplarının öğrenciler tarafından tek başına kullanılmasını diğer bir ifadeyle bireysel öğrenmeye yönelik kullanılabilirliğini de artırır. Öğrencilerin farklı türlerdeki alıştırmalara yatkınlık kazanması için özellikle temel düzeydeki kitapların alıştırma yönergelerinde örnek kullanılması, bu kitapların daha işlevsel kullanılmasını sağlar.

Yönergeler bağlamında geliştirilen ölçüğün bir diğer önemli maddesi, sembollerin kullanımıyla alakalıdır. İnceleme sonucunda *Yedi İklim Türkçe* setinin tüm alıştırmalarında yönlendirici sembollerden yararlanıldığı ancak bazı sembollerin alıştırma içerikleriyle örtüşmediği, iki veya daha fazla görev içeren alıştırma yönergelerinde yönlendirici sembol kullanımında birlik ve tutarlılık bulunmadığı anlaşılmıştır. *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* setinin ders ve çalışma kitaplarında ise sembollerin sadece bölüm başlıklarında kullanıldığı ve bir standardın sağlandığı tespit edilmiştir. *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* ders kitaplarının bazı alıştırmalarında yönlendirici sembollerden yararlanılmıştır ancak belirli bir standart çerçevesinde kullanımları söz konusu değildir. Öğretim setlerinde kullanılan yönlendirici sembollerin kitapların ilk sayfalarında tanıtılması, bu kitaplarla etkili ve verimli çalışılmasını sağlayabilir ve yazarların kitapları tasarlarırken bunu dikkate almaları uygun olur. Özellikle temel seviyedeki kitapların alıştırma yönergelerinde evrensel nitelikte ve herkes tarafından

anlaşılabilir yönlendirici semboller kullanmak, öğrencilerin yönergeleri daha kolay anlamasına yardımcı olabilir. Yabancı dil olarak Türkçe, farklı ülkelerde öğretilmektedir; Türkiye’de öğrenenler ise farklı ülkelerden gelmektedir. Evrensel nitelikli bazı sembollerin kullanımı, temel seviyede Türkçe öğretilen öğrencileri rahatlatılabilir ve öğretime işlevsel katkı sağlayabilir.

Alıştırma yönergeleri, aslında öğrencilere alıştırmaya içeriğinde yapacağı görev veya görevler hakkında bilgi verir. Bu bilgi verme işi; farklı şekillerde örneğin, kelime ve cümle kullanılarak da yapılabilir. Kaldı ki en çok tercih edilen tasarım da budur. *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* seti incelendiğinde sette bu açıdan bir standardın sağlanamamış olduğu görülmektedir. Aslında kitapların alıştırmaya yönergelerinde kelime ve cümle kullanımına gidilecekse öncelikle dil seviyesine uygun kelime ve cümle kullanımına gidilmeli ve yönergelerin işlevinin öğrenciye alıştırmalarla ilgili bilgi vermek olduğu; söz konusu yönergeyle kelime veya kavram öğretilmeyeceği bilinmelidir. Setin tamamında yönergelerde kullanılan kelimelerin ve cümlelerin ayrıca listelenmesi ve incelenmesi, kavram birlikteliğini sağlamak için oldukça önemlidir ve öğrencinin alıştırmaları yaparken yönergeyi anlamak için uğraşmasına değil de daha çok yönergenin içeriğine odaklanmasını sağlar.

Yabancı dilde temel seviye, öğrenmenin gerçekleştiği ilk aşamadır ve bu aşamada ders kitaplarının önemi yadsınmaz. Öğrencilerin öğrenmelerine ve öğrenip öğrenmediklerini sorgulamasına yardımcı olan alıştırmalar da ders kitaplarının içerisinde önemli yere sahiptir. Ders kitaplarında dil ve anlatım yönünden kısa, öz, açık ve anlaşılır yönergeler kullanılması; yönergelerin öğrencileri doğru yönlendirecek ve onlara yardımcı olacak şekilde yazılması sağlanmalıdır. Öğrencilere yardımcı olacak yönergelerin doğru kelime ve cümle kullanımıyla yazılması da ayrıca önemlidir. Aksi hâlde öğrenme sürecindeki öğrencilerin yanlış öğrenme ihtimali bulunmaktadır ve temel seviyede yanlış öğrenilmesi ileri seviyelerde öğrencilerin bu yanlışlardan kurtulmasını zorlaştırır. Farklı nedenlerden kaynaklanarak yapılan bu hatalar, genellikle ders kitaplarının ilk baskılarında görülmektedir. İncelenen yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında da alıştırmaya yönergelerinin yazım ve ifadelerinde yer yer hatalara rastlanmıştır. Bu hataların öğretmen ve öğrencilerden alınacak geri dönütler doğrultusunda gözden geçirilmesi, düzeltilmesi ve ders kitaplarının sonraki baskılarına doğrularının yansıtılması, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Bakırcıoğlu, R. (2016). *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü* (2. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bär, M. (2016). Vom Üben als notwendigem Übel zum funktionalen und intelligenten Üben. E. Burwitz-Melzer, F. G. Königs, C. Riemer ve L. Schmelter (Ed.), *Üben und Übungen beim Fremdsprachenlernen* (1. bs.) içinde (ss. 9-18). Tübingen: Narr Francke Attempto.
- Cavkaytar, S. (2009). *Dengeli Okuma Yazma Yaklaşımının Türkçe Öğretiminde Uygulanması: İlköğretim 5. Sınıfta Bir Eylem Araştırması* (Basılmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Dorner, A. (2010). Übung. H. Barkowski ve H. J. Krumm (Ed.), *Fachlexikon Deutsch als Fremd- und Zweitsprache* (1. bs.) içinde (s. 345). Almanya: A. Francke Verlag.
- Gözütok, D. F. (2017). *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (4. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Grotjahn, R. ve Kleppin, K. (2015). *Prüfen, Testen, Evaluieren* (1. bs.). Münih: Klett-Langenscheidt.
- Güneş, F. (2003). Okuma-Yazma Öğretiminde Cümlenin Önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, ss. 39-48. 12.12.2017 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/tubar/issue/16954/176996> adresinden erişildi.
- Güneş, F. (2017). Alıştırmalardan Etkinliklere: Eğitimdeki Gelişmeler. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), ss. 103-120. 13.10.2018 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/410532> adresinden erişildi.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (4.bs.). Ankara: Seçkin.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2008). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* (7. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Kieweg, W. (2006). Kommunikative Grammatikübung. *Der Fremdsprachliche Unterricht English*, 82, ss. 2-8.
- Linse, C. T. (2005). *Practical English Language Teaching: Young Learners* (1. bs.). New York: McGraw Hill.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü (Terimlerin Almanca, Fransızca, İngilizce ve Eski Terim Karşılıkları ile)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Scrivener, J. (2005). *Learning Teaching. A Guidebook for English Language Teachers* (2. bs.). Oxford: Macmillan.
- Storch, G. (1998). *Deutsch als Fremdsprache-Eine Didaktik* (1. bs.). Münih: Wilhelm Fink Verlag.
- Thornbury, S. (2006). *An A-Z of ELT* (1. bs.). Oxford: Macmillan.
- Ur, P. (1996). *A Course in Language Teaching. Practice and theory* (1. bs.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. gen. bs.). Ankara: Seçkin.

Ek.**İncelenen Ders ve Çalışma Kitapları**

- Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C. (Ed.). (2016). *Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı* (3. bs.). Ankara: Başak Matbaacılık.
- Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C. (Ed.). (2016). *Yedi İklim Türkçe A2 Ders Kitabı* (3. bs.). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C. (Ed.). (2016). *Yedi İklim Türkçe A1 Çalışma Kitabı* (4. bs.). Ankara: Başak Matbaacılık.
- Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C. (Ed.). (2015). *Yedi İklim Türkçe A2 Çalışma Kitabı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Bölükbaş, F. ve Yılmaz, Y. M. (Ed.). (2017). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı* (20. bs.). İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Bölükbaş, F. ve Yılmaz, Y. M. (Ed.). (2017). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabı* (14. bs.). İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Bölükbaş, F. ve Yılmaz, Y. M. (Ed.). (2017). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Çalışma Kitabı* (20. bs.). İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Bölükbaş, F. ve Yılmaz, Y. M. (Ed.). (2017). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A2 Çalışma Kitabı* (14. bs.). İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Kurt, M. ve Temur, N. (Ed.). (2015). *Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1 Temel Düzey Ders Kitabı* (7. bs.). Ankara: Salmat Basım Yayıncılık.
- Kurt, M. ve Temur, N. (Ed.). (2015). *Gazi Yabancılar İçin Türkçe A2 Temel Düzey Ders Kitabı* (7. bs.). Ankara: Salmat Basım Yayıncılık.
- Kurt, M. ve Temur, N. (Ed.). (2017). *Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1 Temel Düzey Çalışma Kitabı* (1. bs.). Ankara: Salmat Basım Yayıncılık.
- Kurt, M. ve Temur, N. (Ed.). (2017). *Gazi Yabancılar İçin Türkçe A2 Temel Düzey Çalışma Kitabı* (1. bs.). Ankara: Salmat Basım Yayıncılık.
- Uzun, N. E. (Ed.). (2016). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Temel Seviye Ders Kitabı Temel Seviye A1-A2*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Uzun, N. E. (Ed.). (2016). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Temel Seviye Çalışma Kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.